

UDK 911.3:327.58(497.12-18 "Lendava")

RAZVOJ PODEŽELJA V OBČINI LENDAVA IN OHRANJANJE NARODNOSTNE IDENTITETE MADŽAROV

Drago Kladnik^{*}, Peter Repolusk^{**}

Izvleček

V občini Lendava živi na narodnostno mešanem območju prebivalstvo madžarske narodnosti sklenjeno. Večidel poseljuje podeželje ob slovensko-madžarski meji. Za ohranjanje njegove narodnostne identitete je zato izjemnega pomena celosten razvoj podeželja, ki mora poleg kmetijske v prihodnosti pridobiti in okrepiti tudi nove funkcije, kot posledica nove strateške vloge ozemlja in prepotrebne socioekonomskega prestrukturiranja.

Ključne besede: narodnostno mešano območje, Madžari, preobrazba podeželja, obmejna regija, zemljiško posestne razmere, preobrazba naselij, Prekmurje.

^{*} dipl. geograf, Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, Trg francoske revolucije 7, 61000 Ljubljana, Slovenija

^{**} dipl. geograf, Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, Trg francoske revolucije 7, 61000 Ljubljana, Slovenija

DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN COMMUNE LENDAVA IN FUNCTION OF PRESERVING HUNGARIAN ETHNICAL IDENTITY

Abstract

In the commune of Lendava the population of Hungarian nationality is settling a compact area around the town of Lendava. The majority of them live in rural settlements along the Slovene-Hungarian border. To retain their ethnical identity, the complete development of the countryside is of great importance. Besides the rural, the area should in future develop new economical and social functions as a response to the new political situation (opening borders).

Key words: nationally mixed territory, Hungarians, transformation of rural areas, borderland region, land ownership, transformation of settlements, Prekmurje.

Uvod

Ob popisu prebivalstva leta 1991 je bilo na območju Slovenije 8499 prebivalcev madžarske narodnosti. Velika večina, 7556, jih živi na narodnostno mešanem območju (v nadaljevanju NMO) v Prekmurju ob madžarski meji.

Problematiko razvoja madžarske narodnosti v Sloveniji, za katero je značilno številčno upadanje ter slabosti v socioekonomski strukturi, je potrebno analizirati skozi prizmo regionalnega razvoja območja, v katerem živi. Prekmurje (občini Lendava in Murska Sobota) je ena od slovenskih pokrajin, ki že desetletja zaostaja v gospodarskem in socialnem razvoju.

Predeli, kjer je v Sloveniji avtohtono poseljeno madžarsko prebivalstvo, skoraj v celoti sodijo med manj razvite, kar je pospeševala periferna lega ob razmeroma zaprti meji. Izjema je le mesto Lendava z najožjim zaledjem. NMO geografsko ni enotno. Severni ali murskosoboški del obse-

ga obmejni del vzhodnega Goriškega, zaostale agrarne in depopulacijske pokrajine, ki je prometno odmaknjena od večjih gravitacijskih centrov. Južni, lendavski del pa obsega razvojno najdinamičnejši del občine Lendava. Zaradi te polarizacije oziroma razlik v družbenogeografskem okolju je tudi problematika narodnosti, kljub številnim sorodnim pojavom v prebivalstvu in gospodarstvu, različna.

Tabela 1: Primerjava nekaterih prebivalstvenih struktur v letih 1981 in 1991

	Slovenija	Madžari	
		občina Lendava	v obč. Lendava
Indeks gibanja št. preb. 1991/1971	113,6	97,1	86,0
Delež preb., starega 0-14 let l. 1981 (v%)	23,0	21,6	14,8
Delež preb., starejšega od 64 let leta 1981 (v%)	11,1	14,1	19,3
Delež urbaniziranega prebivalstva leta 1991 (v%)	50,2	17,5	24,0
Delež aktivnih v primarnem sektorju leta 1981 (v%)	13,0	42,0	42,1
Delež odr. z izobr., višjo od osnovnošolske l. 1981 (v%)	40,5	25,1	23,3

Vir: Popisa prebivalstva v letih 1981 in 1991

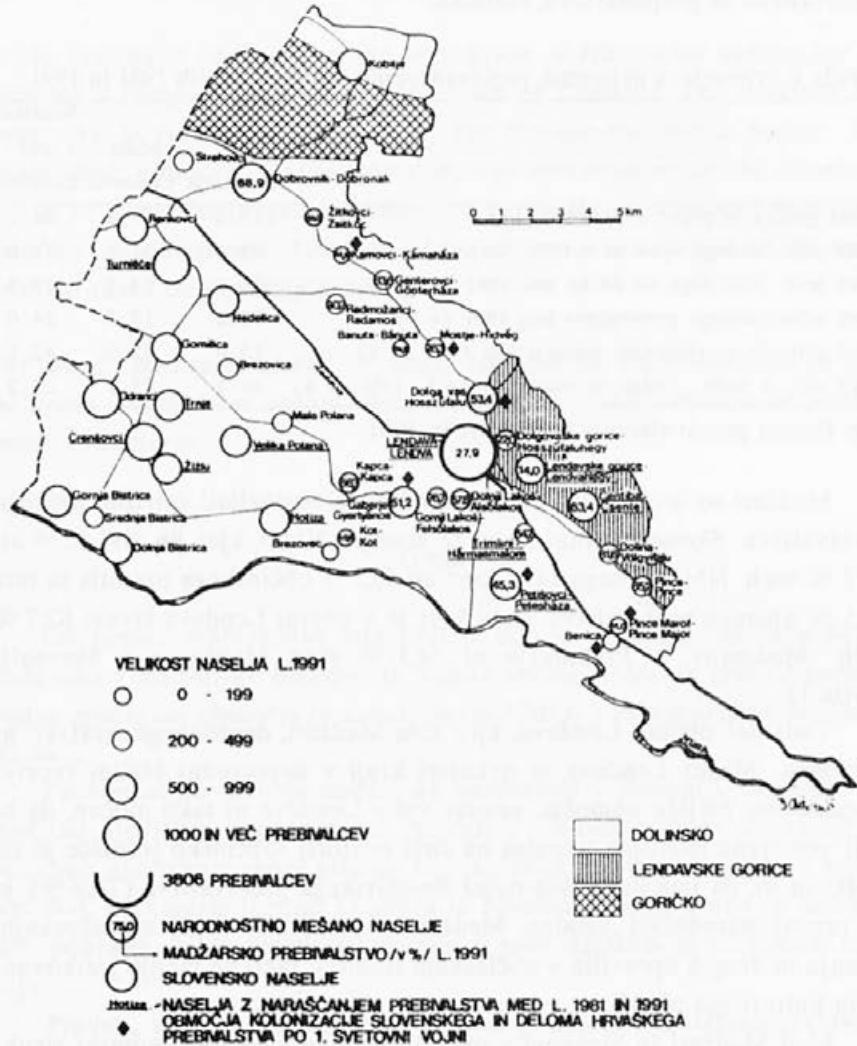
Madžari so leta 1991 v občini Lendava predstavljali četrtno njenega prebivalstva. Skoncentrirani so v 22 naseljih NMO, kjer jih živi 6235 ali 98,7 % vseh. NMO obsega 141,4 km² ali 55,2 % občinskega ozemlja in ima 48,5 % njenega prebivalstva. Leta 1991 je v občini Lendava živelo 82,7 % vseh Madžarov v Prekmurju in 74,3 % vseh Madžarov v Sloveniji (karta 1).

Tudi del občine Lendava, kjer žive Madžari, družbenogeografsko ni homogen. Mesto Lendava in nekateri kraji v neposredni bližini tvorijo gospodarsko žarišče območja, vendar vpliv Lendave ni tako močan, da bi širil pozitivne razvojne impulze na širši teritorij. Občinsko središče je na NMO in to, da ima precejšen delež madžarskega prebivalstva (27,9 %), je za razvoj narodnosti ugodno. Madžarsko prebivalstvo pri zaposlovanju, šolanju in drugih opravilih v občinskem središču tako ne menja jezikovnega in kulturnega okolja.

Med Madžari in Slovenci v občini Lendava v socioekonomski strukturi prebivalstva - sektorju zaposlitve, izobrazbi, urbaniziranosti, ipd. - ni bistvenih razlik. Vendar je geografsko območje, na katerem madžarsko

KARTA 1

OBČINA LENDAVA

prebivalstvo lahko ohranja svojo identiteto, razmeroma majhno. Prav zato je celosten razvoj NMO na osnovi razvoja in modernizacije lokalnih danosti in dejavnosti bistvenega pomena za njegov obstoj.

Razvojne značilnosti madžarskega prebivalstva

Število Madžarov v primerjavah predvojnih in povojnih popisov prebivalstva, podobno kot v celem Prekmurju, močno variira tudi v občini Lendava. Vzroke za to je le v manjši meri mogoče iskati v ozko demografskih trendih razvoja. Odločilno vlogo sta imela dva dejavnika:

- razlike v metodologiji ugotavljanja etnične strukture, saj so madžarski in predvojni jugoslovanski popisi temeljili na materinem jeziku, po vojni pa na osebni opredelitvi k narodnosti; v zadnjem obdobju močno narašča število neopredeljenih;
- pomembno vlogo je imel politični faktor, ki je v določenih obdobjih težil k pretiranemu številu bodisi madžarskega bodisi slovenskega prebivalstva (Genorio 1985).

Problematico ilustrirajo naslednji podatki: leta 1910 je na NMO Lendava živelo 11701 Madžarov (92 % od vsega prebivalstva), leta 1921 10587 (82 %), 1931 5156 (40 %), 1961 8056 (62 %), 1971 7281 (57 %), 1981 7021 (54 %) in leta 1991 6235 (49 %).

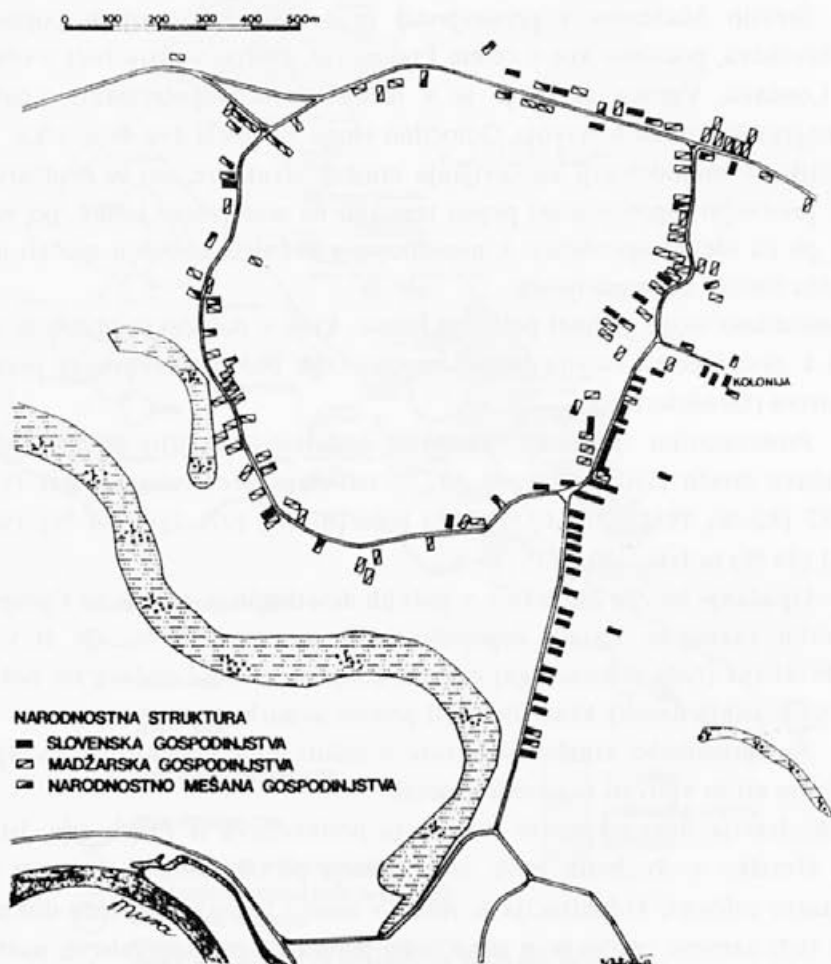
Upadanje števila Madžarov v zadnjih desetletjih je povezano z gospodarskim razvojem. Zaradi depopulacijskih procesov se znižuje število prebivalstva (tudi slovenskega) povsod, z izjemo mesta Lendave ter nekaterih okoliških naselij, ki so jih zajeli procesi suburbanizacije (karta 1).

Na spremembo etnične strukture v celoti ter v posameznih naseljih vplivajo ali so vplivali naslednji procesi:

- kolonizacija slovenskega in hrvaškega prebivalstva iz Prekmurja, Istre in Goriške v dvajsetih letih tega stoletja po odvzemu veleposesti in agrarni reformi; kolonizacija je imela v smislu tedanje politične doktrine tudi namene redčenja in asimilacije madžarskega prebivalstva; nastale so kolonije Petišovci, Benica, Pince Marof, Gaberje, Mostje, Dolga vas in Kamovci (Kokolj 1984); kolonije so vnesle v naselja nov etnični element, ki se je bolj ali manj ohranil do današnjih dni (karta 2);

KARTA 2

**NARODNOSTNA TOPOGRAFIJA NASELJA GABERJE-
GYERTYÁNOS LETA 1984**

- posamično priseljevanje slovenskega prebivalstva v prej pretežno ali skoraj izključno madžarska naselja (zaradi mešanih zakonov, urbanistične in zazidalne politike, itd.); tipičen primer je naselje Čentiba v neposredni bližini Lendave (karta 3);
- priseljevanje delovne sile iz Hrvaške, predvsem iz sosednjega Medžimurja;
- odseljevanje madžarskega prebivalstva v naselja izven NMO; Madžari v Sloveniji so še vedno skoncentrirani na NMO, vendar se je delež tistih, ki živijo drugje v Sloveniji, povečal.

Na številčno gibanje Madžarov bo tudi v bodoče vplivala njihova starostna struktura z visokim deležem ostarelega prebivalstva (tabela 3). Ostarevanje ni zgolj problem madžarskega prebivalstva, čeprav je pri njem nekoliko bolj očitno. Pri madžarskem prebivalstvu je problem ostarevanja povezan s tradicionalno nizko rodnostjo, ki je bila deloma pogojena z ogrskim dednim pravom. Tudi danes je v Prekmurju naravni prirastek pri Madžarih za 1,4 promila nižji kot pri Slovencih (Olas 1985). Na nizko število otrok madžarskega prebivalstva še dodatno vpliva odseljevanje izven NMO, saj le-tam velika večina Madžarov živi v narodnostno mešanih gospodinjstvih. V takem primarnem in sekundarnem socializacijskem okolju se potomci skoraj brez izjem opredelejo za pripadnost večinskemu narodu.

Tabela 2: Narodnostna struktura občine Lendava in lendavskega dela NMO leta 1991 (v %)

	občina Lendava (št. preb. 26137)	NMO (št. preb. 12678)
Madžari	24,2	49,2
Slovenci	68,5	38,4
Hrvati	3,3	6,1
drugi	4,0	6,3
skupaj	100,0	100,0

Vir: Popis prebivalstva leta 1991

Stoletno sosedstvo, življenje v istih naravnih pogojih in upravnih enotah so vzroki, da je narodnostno mešanje med Madžari in Slovenci že star pojav. Statičnost vaških skupnosti pa je povzročala hitro asimilacijo

KARTA 3

NARODNOSTNA TOPOGRAFIJA NASELJA ČENTIBA CSENTE LETA 1984

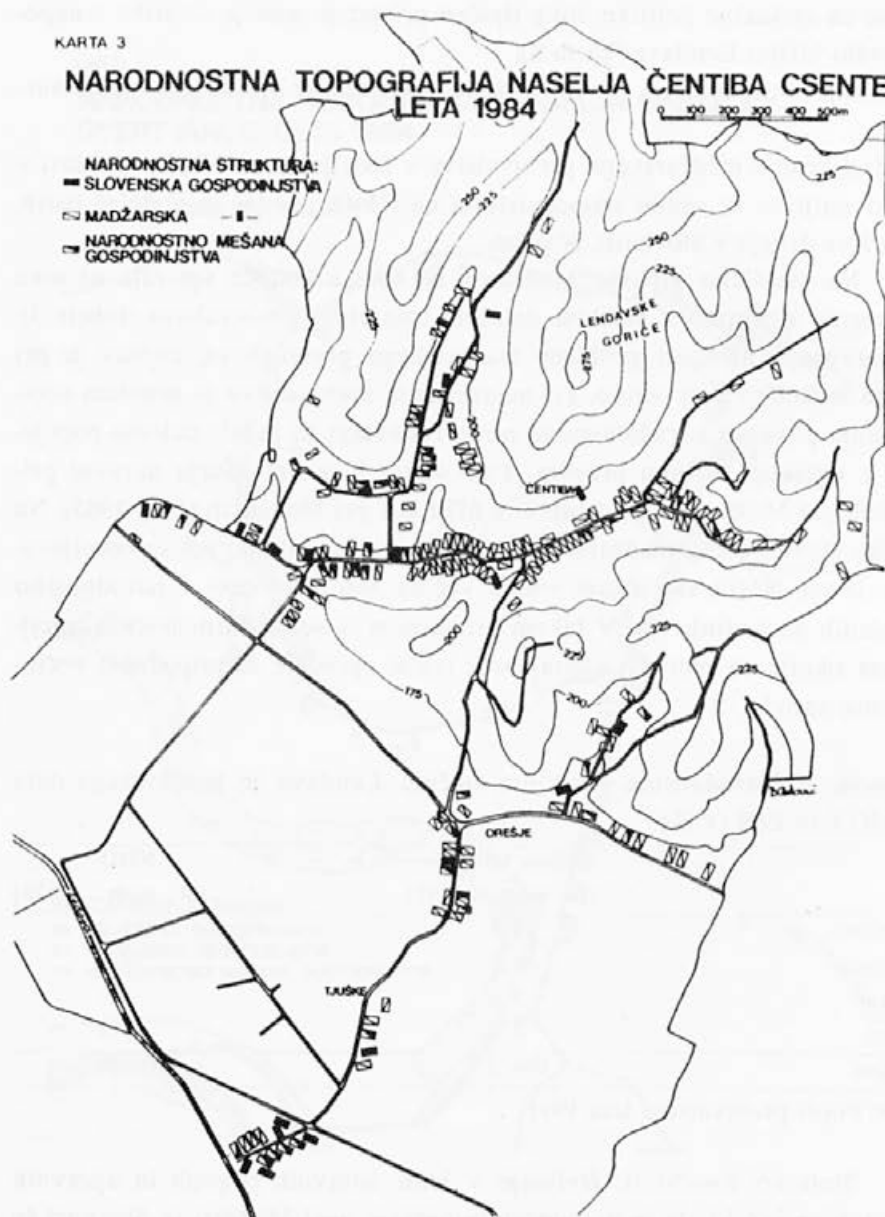

Tabela 3: Starostna struktura prebivalstva v občini Lendava leta 1981 (v %)

	Madžari	ostali	skupaj
0 – 19 let	21,0	31,4	28,7
20 – 39 let	27,8	30,5	29,8
40 – 59 let	26,2	21,9	23,0
60 in več	25,0	16,2	18,5
skupaj	100,0	100,0	100,0

Vir: Popis prebivalstva leta 1981

priseljencev. Povojni procesi deagrarizacije, industrializacije in suburbanizacije so narodnostno mešanje še pospešili, saj so se že pri srednji, še zlasti pa pri mlajši generaciji, ne glede na narodnost, uveljavile enake tendence izobraževanja, zaposlovanja in gravitiranja.

Na NMO je leta 1981 29 % madžarskega prebivalstva živelo v narodnostno mešanih gospodinjstvih. Izkušnje številnih etničnih raziskav v Evropi kažejo, da je večanje števila mešanih zakonov eden od bistvenih elementov asimilacije. V našem primeru pa analiza narodnostnega opredeljevanja potomcev izpričuje določeno stabilnost števila madžarskega prebivalstva ter močno povezanost pojava z deležem madžarskega prebivalstva v naselju. V naseljih z nad 75 % Madžarov se 55 % potomcev mešanih zakonov opredeljuje za Madžare, v naseljih s 50 do 75 % Madžarov pa 44 %. Šele v naseljih z manj kot pol Madžari pade delež na 30 %, v mestu Lendava pa na 27 %.

Kljub relativnemu in absolutnemu upadanju so Madžari večinsko prebivalstvo na NMO, zlasti na podeželju, kjer tvorijo dve tretjini prebivalstva. V 15 od 22 naselij NMO v občini Lendava jih je več kot polovica, v 7 več kot 70 % in v 6 več kot 80 % od vseh prebivalcev. Manjšina so v mestu Lendava in obmestnih naseljih Petišovci, Lendavske in Dolgovaške gorice ter v naseljih Kamovci, Mostje in Pince Marof, kjer živijo potomci kolonistov.

Zaposlenost v funkciji ohranjanja identitete narodnostnega območja in narodnosti

Madžarsko prebivalstvo je izrazito podeželsko in agrarno. V občini Lendava živi samo 24 % Madžarov v urbanem okolju. Od gospodarsko

aktivnega madžarskega prebivalstva je kar 42 % zaposlenega v kmetijstvu.

Deagrarizacija podeželja je tako na NMO kot v celotni občini potekala podobno kot v drugih manj razvitih območjih Slovenije: zelo je narasel delež mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev ter delež prebivalstva, ki dnevno migrira v bolj ali manj oddaljena zaposlitvena središča.

Oba procesa sta sicer zadržala poselitev in v našem primeru etnično identiteto območja, povzročata pa nizko stopnjo prostorske in socialne mobilnosti prebivalstva, razmeroma nizko produktivno in neustrezno organizirano kmetijstvo ter prepočasno oblikovanje novih delovnih mest.

Navedene ugotovitve plastično ponazarjajo rezultati podrobnega anketiranja. V anketirani populaciji (10 % naključni vzorec od vseh gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom v občini) je čistih kmečkih 25,9 %, mešanih delavsko-kmečkih 60,7 % in čistih nekmečkih le 13,4 % gospodinjstev (tabela 4). V lasti mešanih gospodinjstev je 62,9 % vseh oziroma 63,4 % obdelovalnih površin.

Tabela 4: Struktura gospodinjstev s kmečkimi gospodarstvi v občini Lendava leta 1986 (v %)

	NMO	slovensko	
		območje	skupaj
čista kmečka gospodinjstva	26,9	25,2	25,9
mešana delavsko-kmečka gospodinjstva	56,3	63,6	60,7
čista nekmečka gospodinjstva	16,8	11,2	13,4
skupaj	100,0	100,0	100,0

Vir: Anketiranje gospodinjstev, julij 1986

Življenje polkmeta je trdo. Poleg redne zaposlitve tudi kmetuje, kar mu omogoča dobra opremljenost s kmetijsko mehanizacijo. Zanj porabi znaten del dohodka iz rednega delovnega razmerja. Medtem ko čisti kmet dnevno porabi za delo na kmetiji povprečno 8,4 ure, dela v povprečju polkmet po delu še 2,9 ure dnevno.

Motivi za zaposlovanje izven kmetije so sicer mnogovrstni, vendar med njimi močno prevladujejo ekonomski razlogi (zagotovljen osebni dohodek, višji standard - 60,7 %), sledijo jim objektivni motivi (premahehen dohodek na kmetiji - 31,0 %). Znatno manj pomembni so subjektivni

motivi (opredeljen delovni čas, možnost dopusta, bolj zanimivo delo, lažje delo, šolanje za poklic - 6,2 %) in socialni motivi (zdravstveno in pokojninsko varstvo - 2,1 %). Med anketiranci v obeh primerjalnih območjih med pomembnostjo posameznih motivov ni pomembnejših razlik.

Drugačni so rezultati analize motivov za nadaljnje delo na kmetiji (tabela 5). Tudi tu prevladujejo ekonomski motivi (dodatni dohodek, nižji življenjski stroški - 41,9 %), ki pa so na NMO manj pomembni kot na območju, poseljenem s Slovenci. Po pomenu sledijo objektivni motivi (pomanjkanje delovne sile na kmetiji - 28,3 %) in emocionalni motivi (navезanost na zemljo, želja po lastnih pridelkih, navezanost na vaško življenje in živali - 25,5 %). Emocionalni razlogi so bistveno bolj izraženi na NMO, kar je verjetno posledica manj ugodne starostne strukture.

Tabela 5: Motivi za nadaljnje delo na kmetiji v občini Lendava leta 1986 (v %)

	NMO	slovensko območje	skupaj
ekonomski	37,1	44,6	41,9
objektivni	26,6	29,7	28,3
emocionalni	35,0	19,5	25,5
socialni	1,3	6,2	4,3
skupaj	100,0	100,0	100,0

Vir: Anketiranje gospodinjev, julij 1986

Strukturne slabosti v kmetijstvu

Osnovna slabost, ki je v novih pogojih prilagajanja tržnemu gospodarstvu vse bolj izražena, je nedvomno prekomerno razdrobljena posestna struktura. Na neugodno stanje so vplivale agrarne reforme v preteklosti in zakonsko omejevanje zemljiškega maksimuma. Značilni sta tako velikostna (majhne kmetije) kot prostorska (množica razmetanih zemljiških kosov) razdrobljenost.

Stanje je glede na slovenske razmere nadpovprečno neugodno, čeprav je značilna precejšnja raznolikost tudi znotraj lendavske občine same. Posebno neugodne so razmere v zahodnem, najbolj rodovitnem delu občine, v vinorodnem gričevju ter v urbaniziranem zaledju Lendave.

Osnovni vzrok za razdrobljenost je prepletanje specifične dedovalne politike (ogrsko dedno pravo) z raznovrstnimi reliefno-pedološkimi razmerami. V zadnjem času postajajo vse pomembnejši in za silovito dinamiko drobljenja odločilni učinki razraščanja urbanizacije in infrastrukturnega omrežja, pa tudi prehajanje zemlje v last nekmečkega prebivalstva. Negativni učinki pretirane razdrobljenosti so v zmanjšani produktivnosti kmečkega dela, večji porabi neefektivnega delovnega časa in zmanjšani učinkovitosti kmetijske mehanizacije, kar se odraža v nekonkurenčnih cenah pridelkov, posredno pa tudi v deagrarizaciji s slabšanjem demografskih razmer na podeželju. Povprečna kmetija v anketirani populaciji poseduje 2,64 ha obdelovalnih zemljišč, pri čemer je stanje na NMO slabše od povprečja (tabela 6).

Tabela 6: Nekateri pokazatelji kmetijske pridelave v občini

Lendava leta 1986

	NMO	slovensko območje	skupaj
skupna površina kmetije (v ha)	3,65	4,34	4,06
površina obdelovalnih zemljišč (v ha)	2,41	2,80	2,64
delež kmetij, manjših od 1 ha (v %)	30,6	14,0	20,6
delež kmetij, večjih od 3 ha (v %)	28,8	42,8	37,2
število zemljiških kosov	7,47	9,62	8,76
poraba umetnih gnojil (v kg/ha obd.z.)	550	578	568
število GVŽ (glav velike živine)	4,19	5,33	4,88
delež kmetij, ki prodajajo pridelke (v %)	79,6	86,0	83,5
delež kmetij brez prevzemnikov (v %)	19,8	14,0	16,3

Vir: Anketiranje gospodinjstev, julij 1986

V zasebnem sektorju je povprečno na kmetiji 26,7 parcel, od tega 19,7 parcel kmetijskih zemljišč. Povprečna velikost parcele je v primerjavi s stanjem v Pomurju manjša (Lendava 19,0 a; Pomurje 22,5 a; Slovenija 36,8 a). V obdobju 1953 - 1979 se je povprečna velikost parcele zmanjšala za 41 %. V primerjavi s stanjem v Pomurju in v celotni Sloveniji je intenzivnost drobljenja naravnost šokantna.

Prekmurje in znotraj njega občina Lendava predstavlja najbolj rodovitno slovensko pokrajino. Pogoji so sicer najugodnejši za poljedelstvo,

vendar zaradi majhnih kmetij tovrstne usmeritve ne zagotavljajo zadostnega dohodka, zato prevladuje usmeritev v živinorejo. To se kaže tudi v strukturi prodanih pridelkov. Tržnost kmetijske pridelave je nizka, čeprav prodaja pridelke 83,5 % kmetij. Prevladuje samooskrbna pridelava za dom, zato je največ obratov, ki prodajo le med četrtino in polovico celotne proizvodnje (49,3 %).

Zaradi navedenih strukturnih slabosti ni presenetljivo, da je brez nasledstva 16,3 % kmetij (več na NMO).

Ukrepi za odpravo strukturnih slabosti

Med ukrepi za odpravo zemljiške razdrobljenosti velja izpostaviti izvajanje različnih prostorsko ureditvenih operacij (menjava zemljišč, arondacije, komasacije, melioracije), izvajanje ustrezne zakonodaje o dedovanju kmetijskih zemljišč ter premišljeno zasnovano, selektivno davčno politiko.

Izkušnje na tem področju pa so vse prej kot dobre. Ukrepi se izvajajo parcialno, nedosledno in neučinkovito. Naj za primer navedemo izkušnje pri izvajanju komasacij in melioracij. Do leta 1988 so bile v občini Lendava izvedene na 37 območjih na površini 3728 ha ali 14,5 % celotne površine občine (tabela 7).

Tabela 7: Spremembe zemljiških kategorij na melioracijsko- komasacijskih območjih občine Lendava med leti 1975 in 1987

	leto 1975		leto 1987	
	pov. (v ha)	delež(%)	pov. (v ha)	delež(%)
njiva	2506,5	67,3	3134,75	84,1
travnik	974	26,1	378,5	10,4
sadovnjak	1,5	0,0	-	-
gozd	199	5,3	196,25	5,3
pozidano	-	-	4,5	0,1
močvirje	38,75	1,1	7,5	0,2
vode	7,5	0,2	6,5	0,2
skupaj	3227,25	100,0	3728,00	100,0

Viri: Aerofotoposnetki CAS 75 (M 1 : 17500), Aerofotoposnetki CAS 87 (M 1 : 10000), Temeljna karta 1 : 25 000 (listi: Črenšovci, Kobilje, Lendava, Pince, Renkovci)

Čeprav se je število parcel na melioracijsko-komasacijskih območjih zmanjšalo za 53,5 %, pa je potrebno poudariti, da je posamezen lastnik imel povprečno vključenih v postopek le 36,7 arov zemljišč ali desetino povprečne velikosti kmetije.

Značilno je tudi precejšnje nezadovoljstvo prizadetih lastnikov. Pri- tožujejo se predvsem zaradi neustrezne lege parcel, slabše kvalitete zem- ljišč, manjših površin, onemogočenega dostopa do zemljišč, še vedno preti- rane razdrobljenosti in podobnih objektivnih in subjektivnih razlogov.

Strategija regionalnega razvoja s posebnim ozirom na prenovi vasi

Po rezultatih raziskave (Kladnik 1986) je bilo leta 1981 v občini Lendava v kmetijstvu zaposlenih 1162 moških in 895 žensk, skupaj torej 2057 prebivalcev v starostni skupini 20 - 39 let. Seveda je kmetovalo še mnogo starejših, ki pa jih ne bi bilo mogoče in potrebno poklicno preu- smerjati. Dodaten dohodek ali samo samooskrbno funkcijo pa je s kmeto- vanjem ustvarjalo še bistveno več ljudi, ki pa naj bi se v celoti zaposlili izven kmetijstva.

Po izračunih naj bi na ustrezno velikih obratih za posamezne proiz- vodne usmeritve kmetovanje v občini Lendava v prihodnje zaposlovalo skupaj 1290 prebivalcev ali okrog 5 % prebivalstva. Zato bi bilo potrebno na novo zagotoviti vsaj 800 delovnih mest, obenem pa poskrbeti za bistve- no bolj produktivno zaposlitev že zaposlenih.

Kaj prinašajo predvidene željene usmeritve v strategiji regionalnega razvoja? Brez dvoma je ena izmed osnovnih predpostavk zahteva po teme- ljiti reorganizaciji podeželskih naselij, ki pa naj omogoči nadaljno strnje- no poselitev pripadnikov obeh narodnosti. Kraj bivanja sedanjega ne- kmečkega življa, deagrariziranega polkmečkega prebivalstva ter preosta- lega kmečkega prebivalstva, naj ob sedanjih trendih nizkega naravnega prirastka, upošteva razpoložljiv stavbni fond, v večini primerov ostane vas.

Korenite spremembe v življenju na vasi vse bolj ogrožajo etnično in kulturno identiteto, tradicionalni življenjski vzorec, ekonomsko osnovo in ekološke vrednote. Obnova vasi in podeželja naj poda možnost za reor-

ganizacijo vasi v smislu prilagajanja novim proizvodnim odnosom v kmetijstvu ter bivalnim, zaposlitvenim in morebitnim centralnim funkcijam. Sanacija in revitalizacija vasi ter podeželja nasploh naj bi upošteva je načelo postopnega, a neizbežnega prilagajanja modernim družbenoekonomskim tokovom, doprinesla k harmonični sintezi starega vaškega jedra, novejših in predvidenih delov vasi. Ko govorimo o obnovi vasi, mislimo predvsem na prostorske, ekonomske, ekološke, socialne in kulturne dimenzije, kar vključuje mnogovrstne aktivnosti.

Med možnimi variantami koncipiranja bodoče ureditve vasi se zdi najustreznejša tista, ki predvideva, da se v starem vaškem jedru skoncentrira nekmečki element s centralnimi funkcijami, perspektivne kmetije (kmečki dom z vsemi gospodarskimi poslopji) pa se v celoti umaknejo na vaško obrobje (Kladnik & Natek 1989) (tip 3, karta 4).

Tovrstna zasnova prinaša naslednje prednosti:

- zagotavlja bivanje vsega avtohtonega prebivalstva;
- interesi kmečkega in nekmečkega življa so usklajeni v največji možni meri;
- problemi kmetijskega onesnaževanja se v vasi močno zmanjšajo;
- formirajo se nosilna jedra (družinske kmetije) za sodobno kmetovanje;
- zemljiško-posestna struktura se lažje prilagaja novonastalim potrebam;
- hitreje in lažje uveljavljanje inovacij v kmetijstvu.

Seveda pa se pojavljajo tudi nekatere slabosti:

- potrebne so dodatne investicije;
- potrebna je širitev infrastrukturnega omrežja;
- poveča se odtujenost med ljudmi.

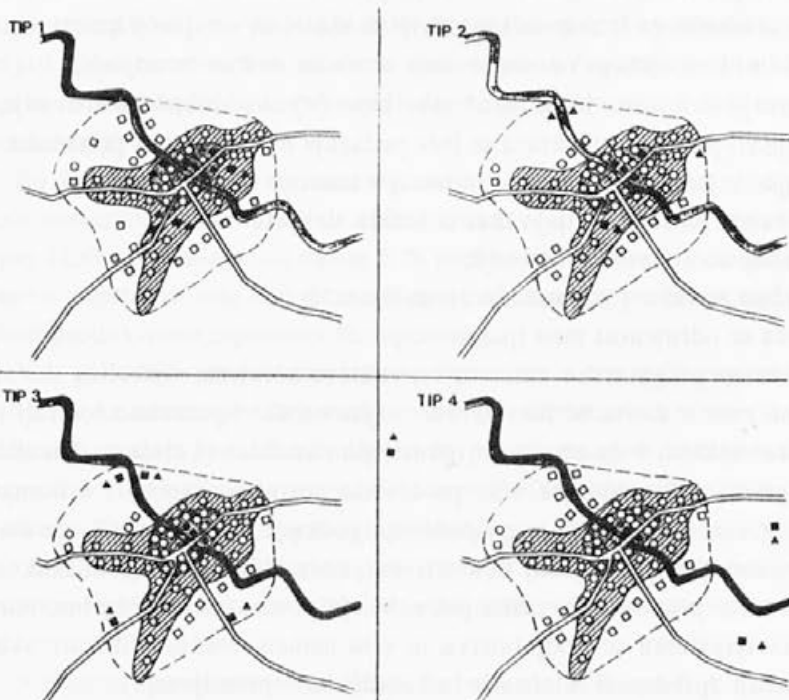
Ker so prekmurske vasi velike, zahteva tovrstna usmeritev dodatna delovna mesta. Le-ta bi bilo zaradi nižjih stroškov potrebno locirati (sekundarni sektor) v že obstoječa industrijska središča (Lendava, Turnišče), preostanek viška delovne sile pa bi bilo potrebno zaposliti v domačih vaseh. Preurejena današnja gospodarska poslopja nudijo dobro osnovo za proizvodno (kooperacijsko) in storitveno obrt. Zlasti slednjo bi lahko locirali tudi v prenovljena vaška jedra. Večjo pozornost bo potrebno nameniti razvijajočemu se podjetništvu in v ta namen izboljšati infrastrukturno omrežje (predvsem telefonijo in komunalno opremljenost).

Ker se bo dnevna migracija predvidoma še okrepila, je nujno posodabljanje cestnega omrežja, ki naj bi dovoljevalo hitreše gibanje. Mimo

KARTA 4

MODELI PROSTORSKEGA IN FUNKCIJSKEGA RAZVOJA
VASI V SLOVENIJI

- STARO VAŠKO JEDRO
- NOVEJŠI DEL NASELJA
- PREDVIDENA RAST NASELJA
- STANOVANJSKI OBJEKT KMETOV
- STANOVANJSKI OBJEKT NEKMETOV
- KMETIJSKO GOSPODARSKO POSLOVJE
- PREDELANO GOSPODARSKO POSLOVJE
- CENTRALNE FUNKCIJE
- CERKEV
- POTOK
- CESTA, POT

posameznih naselij bi bilo potrebno zgraditi sistem obvoznic, upošteva je ekološke omejitve. Prav tako je potrebno izboljšati javni prevoz, ker promet z osebnimi vozili ne bo pokrila vseh potreb.

Sklep

Vsestranska gospodarska uspešnost in zadostna produktivnost v industriji in drugih dejavnostih sta predpogoj, da bo človek lahko dostojno živel le od ene same zaposlitve, da se bo njegov nadčloveški napor za preživetje in za zagotovitev materialnih dobrin lahko zreduciral na normalno, a delovno učinkovito obremenjenost. Za zagotovitev večje produktivnosti je potrebno v prvi vrsti povečati velikost kmetij. Če kje, potem so v Prekmurju ugodni naravni pogoji za prilagajanje perspektivnih družinskih kmetij sodobnim agrotehničnim normativom, ki so v veljavi v deželah tržne ekonomije, saj relief ne predstavlja resnejše ovire.

Občutek je, da so nezaupanje, individualizem, pomanjkanje izobrazbe in negativne izkušnje v preteklosti privedli do stanja, ko naš kmet pravzaprav ne ve dobro, kaj hoče. Želi si napredka, a ne vidi poti, kako ga doseči. Razmišlja o ukrepih ekonomske politike (predvsem cenovne), ki pa so v bistvu kratkoročnega značaja, strukturnih slabosti pa ne odpravljajo.

Pričakovati je, da bo v novih pogojih gospodarjenja sčasoma del mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev pričel manj intenzivno obdelovati zemljo, potem ko bodo ekonomski motivi izgubili na pomenu. Ekonomska kriza pa zaenkrat njihovo obstojnost povečuje. Večanje kmetij bo nedvomno privedlo do polarizacije na čista kmečka in čista nekmečka gospodinjstva. Šlo bo za postopen, a vztrajen proces. Sprejem nove zakonodaje in selektivna davčna politika bosta lastnike zemlje spodbujala, da bodo potencialne optimalno izkoriščali, tako da bodo koristi dvojne zaposlitve, psihološko-moralni dejavniki in špekulativnost izgubljali na pomenu.

V procesu posodabljanja podeželja bi morala imeti pomembno vlogo terciarizacija gospodarstva, še posebej zaradi bližine meje, ki pa je bila do nedavnega premalo propustna, razvitost območij na obeh straneh meje pa

prenizka, da bi pospešila prebivalstvene in blagovne tokove. Posledice so vidne tudi v pokrajinski fiziognomiji, saj so objekti s funkcijami, ki izpričujejo obmejno lego (trgovine, servisi, ...) zelo redko posejani. Po drugi strani pa je prav v obmejnem pasu obilica neurejenih, starih in nefunkcionalnih zgradb, ki bi jih ob bolj racionalni izrabi obmejne lege lahko funkcionalno izkoristili.

Prednost zmožnosti komuniciranja v obeh jezikih bi lahko pripadniki narodnosti uporabili v stikih z matičnim narodom. Učinke odprte meje, spremljane z mnogimi inovacijami, lahko že desetletje in več opazujemo ob avstrijski in še zlasti italijanski meji.

Viri in literatura

Anketiranje gospodinjstev, julij 1986

Aerofotoposnetki CAS 75 (M 1 : 17500)

Aerofotoposnetki CAS 87 (M 1 : 10000)

Genorio, R., 1985: Demogeografske značilnosti narodnostno mešanega območja v Prekmurju. - *Geographica Slovenica* 16, Ljubljana

Kladnik, D., 1986: Mešana delavsko-kmečka gospodinjstva kot dejavnik razvoja kmetijstva in podeželja v občini Lendava. - Inštitut za geografijo Univerze, Ljubljana

Kladnik, D., 1987: Problematika zemljiško-posestnih odnosov s posebnim ozirom na razdrobljenosti kmetijskega zemljišča v občini Lendava. - Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, Ljubljana

Kladnik, D. & Ma. Natek, 1989: Učinki prostorsko-ureditvenih operacij z vidika intenziviranja kmetijstva v občini Lendava. - Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, Ljubljana

Klmcenčič, V., 1974: Sodobni problemi narodnih manjšin v luči prostorske urbanizacije. - Razprave in gradivo št. 6, Ljubljana

Kokolj, M., 1984: Prekmurški Slovenci 1919-1941. - Murska Sobota

Olas, L., 1985: Narodnostno mešano območje v Prekmurju. - *Geographica Slovenica* 16, Ljubljana

Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj za leti 1981 in 1991. - Zavod RS za statistiko

Repolusk, P., 1985: Družbeno gospodarske značilnosti narodnostno mešanega območja v Prekmurju. - Geographica Slovenica 16, Ljubljana
Rezultati mladinskih socialnogeografskih raziskovalnih taborov v Pomurju (1984-1989). - ZOTKS-IGU

Temeljna karta 1 : 25000, listi: Črenšovci, Kobilje, Lendava, Pince, Renkovci

Zupančič, J., 1990: Problemi madžarske manjšine v severnem delu narodnostno mešanega območja v Prekmurju (Slovenija). - Minority Problems within Borderlands, Bialowieza

DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN COMMUNE LENDAVA IN FUNCTION OF PRESERVING HUNGARIAN ETHNICAL IDENTITY

Summary

According to the 1991 census, there are 8499 ethnical Hungarians living in Slovenia. The majority (88,9 %) live in the less-developed region of Prekmurje, on an ethnically mixed territory along the Slovene-Hungarian border. The commune of Lendava is populated by 74 % of Hungarians living in Slovenia.

The majority of Hungarians in commune Lendava (76 %) are concentrated in less-developed rural areas. The remaining 24 % live in urban center Lendava and a few suburbanized settlements surrounding it. Although they still represent the majority of population on the ethnically mixed territory, their number is permanently decreasing. The main reasons for declining are:

- different population census methodologies, in the past often affected by political interests;
- colonisation of Slovene and Croatian populations after the first world war;
- changing of ethnical structure caused by local migrations, mixed marriages, etc.;
- emigration of Hungarians to other Slovene regions.

Those reasons cause negative demographical trends, the most visible being aging of population.

Because of the industrialization and urbanization processes, the structure of rural area is transforming rapidly. A major problem for normal regional development is low economical productivity. Especially inefficient are small private farms which provide a living for approximately 40 % of Hungarian population. The

arable land is scarced very heavily. An average farm possesses 2,41 ha of arable land consisting of 26,7 parcels. The process of land fragmentation is continuing today. The recent efforts of comasations and amelliorations did not give desirable results.

The natural conditions of Prekmurje are well suited for agriculture. Therefore, agriculture needs to be modernized and adapted to the market economy.

The complex solution of the problem should consider legislative, spatial, ecological and economical measures. Revitalized should be not only agriculture, but also the village and the countryside as a whole. Therefore, new employment possibilities should be created, mainly for the surplussed agricultural labour force. Possibilities are in development of manufacturing, trade and industry. In addition the region's position close to the opening border is offering new economical opportunities for local Hungarian population, able to communicate in both languages. The latter will be one of the more important factors in the region's development and preservation of Hungarian ethnical identity.